

HET HOUTEN ZWAARD VAN DE

Korte film over een Bataafse gladiator

Natuurlijk, een nagespeeld gladiatorengevecht spreekt leerlingen meer aan dan statische beelden of mozaïeken. Met fragmenten uit de film *Gladiator* kun je als docent voor de dag komen. Voor de leraar die gruwelt van Hollywoodclichés en bloederige heroïek is er nu een alternatief: *Het Houten Zwaard*.

Martin Bezemer is docent geschiedenis op het Christelijk College Groevenbeek.

Ton van der Schans is voorzitter van de VGN en werkt als docent geschiedenis op de Driestar Hogeschool (pabo) in Gouda.

Weinig mensen weten dat ook bij ons – aan de noordgrens van het Romeinse Rijk – gladiatorengevechten werden gehouden. In het *limes*-gebied lagen zelfs twee arena's op nog geen vijftig kilometer van elkaar: één in Noviomagus (Nijmegen) en één in Vetera (Xanten). In het korte Nederlandse docudrama *Het Houten Zwaard* volgen we de carrière van een succesvolle gladiator. Een fictief, maar historisch verantwoord verhaal, zoals we dat bijvoorbeeld ook kennen van de boeken van Thea Beckman.

GEROMANISEERD

De film begint met een korte uitleg over het Romeinse Rijk en de *limes*, de grens van het rijk die door Nederland liep. Ook wordt de Bataafse Opstand in het jaar 69 toegelicht. *Het Houten Zwaard* speelt zich namelijk vlak na deze opstand tegen de Romeinen af. Een jonge Bataafse opstandeling wordt aan het begin van de film achtervolgd door Romeinse soldaten en gevangengenomen. De Romeinen verkopen hem vervolgens in Xanten als slaaf aan een *lanista*, een eigenaar van een gladiatorenschool. Hier wordt hij opgeleid om te vechten in de arena's in deze streken. Ook krijgt hij een nieuwe naam: Flamma.

Het vechten gaat Flamma zo goed af dat de *editor* besluit om hem zijn vrijheid te geven. Omdat hij nooit voor een beroep heeft geleerd en voor zijn eigen inkomen moet zorgen, kiest hij ervoor om

renschool overneemt en anderen aandoet wat hem ook is overkomen. Het gaat hem goed, wat vele andere gladiatoren hem niet kunnen nazeggen. De titel van de film komt van de *rudis*, het houten zwaard dat werd geschonken aan gladiatoren die de vrijheid kregen. Het zwaard kon na een carrière van ongeveer drie jaar door de organisator van de spelen worden uitgereikt. Het krijgen van de *rudis* betekende dat de gladiator niet meer behoefde op te treden in de arena. Dat dit niet vanzelfsprekend was, laat de film goed zien. Verder gebruikten gladiatoren in opleiding een houten zwaard om te oefenen.

HISTORISCHE DETAILS

In deze korte film zijn voor de oplettende kijker veel details verwerkt die een extra dimensie aan het verhaal geven. De jonge vrouw bij de *editor* bij-

**'VOOR DE OPLETTENDE KIJKER ZIJN VEEL DETAILS VERWERKT
DIE EEN EXTRA DIMENSIE AAN HET VERHAAL GEVEN'**

beroepsgladiator te worden. Hij moet nu trouw zweren aan dezelfde man die hem ooit als slaaf heeft gekocht. Het wrange van deze situatie komt in de film goed naar voren.

Als beroepsgladiator verdient Flamma goed, maar aan het succes komt abrupt een einde als hij tijdens een gevecht zijn oog verliest. Hoe zeer hij geromaniseerd is, blijkt wel uit het feit dat hij de gladiato-

VRIJHEID

voorbeeld is niet zijn dochter maar zijn echtgenote. Jonge bruiden waren bij de Romeinen eerder regel dan uitzondering. Ze is als toonbeeld van de ideale Romeinse vrouw – volgens keizer Augustus – wol aan het spinnen, maar zelf wel gekleed in een zijden jurk. Ook is de Romeinse religie een paar keer op de achtergrond aanwezig. Zo richt Flamma zich tot Nemesis, de beschermgodin van gladiatoren. Slaven en vrijen zijn goed uit elkaar te houden door de slavenpenningen. De medicus en de schrijver zijn vrij. De jonge bediende van de *editor* en het keukenpersoneel dragen slavenpenningen om hun hals. Een laatste voorbeeld: in de film zijn veel soldaten te zien. In de nadagen van de Bataafse Opstand waren er meer legioenen in ons gebied dan waar dan ook in het rijk. We zien niet alleen soldaten in gevechtstuniek, maar ook in hun vrije tijd. Zo verradt hun rode tunica hun aanwezigheid op de tribune en op de markt.

De aandacht voor historische details is niet verwonderlijk. De film is een gezamenlijk initiatief van De Corbulo Stichting en Phalera Filmworks. De Corbulo Stichting wil de Romeinse periode in Nederland in al haar facetten onder de aandacht te brengen en kwalitatief goede educatie over deze tijd waarborgen. Ze probeert dit te bereiken door deelname aan Romeinse festivals in binnen- en buitenland, het ‘in kostuum’ bezoeken van scholen en het geven van lezingen.

MISSIE

Mede-oprichter van de stichting Wim van Broekhoven schreef het scenario voor de film en speelde er ook in mee. Met zijn jarenlange ervaring in het geven van publiekspresentaties is hij een veteraan in het Romeins *re-enactment*. Volgens hem zijn er talloze films over de Romeinen vanuit historisch oogpunt niet betrouwbaar. Ook de andere acteurs in *Het Houten Zwaard* zijn *re-enactors*. Ze combineren hun enthousiasme met gedetailleerde kennis van de Romeinen. Alle kostuums die zij in de film dragen zijn door henzelf ontwikkeld. Ze zijn handgemaakt naar originele bronnen, waardoor de kleding op historisch verantwoorde én op natuurlijke wijze gedragen kan worden. Dit in tegenstelling tot veel Hollywoodfilms waarin beroepsacteurs af en toe behoorlijk ongemakkelijk kijken als ze een korte tunica, toga of pantser dragen. Co-producent Phalera Filmworks heeft zich gespecialiseerd in het maken van (educatieve) historische films en documentaires. Eigenaar Marc ►

De spelers zijn geen professionele acteurs: de *editor*, zijn vrouw en de scheidsrechter zijn archeologen. De beide gladiatoren uit het gevecht zijn leraren.

De arena, inclusief het duizendkoppige publiek, komt uit de digitale trukendoos van Ivorm. Dit animatiebedrijf werkte belangeloos mee aan de film. Er zijn twee keer acht joelende, juichende en boeroepende mensen op een bankje voor een groen scherm gefilmd. Daarna werd de digitale tribune met een veelvoud van deze mensen gevuld.

Sanders heeft een duidelijke missie: geschiedenis, entertainment, film en educatie dicht bij elkaar brengen. Volgens hem heeft de filmwereld nog te veel oog voor het entertainmentgehalte van historische films. En daarmee komen historische aspecten, die juist van meerwaarde kunnen zijn voor het onderwijs, vaak in de knel.

Als parttime docent geschiedenis op het Stedelijk College Eindhoven heeft Sanders ruime ervaring met het gebruik van fragmenten uit historische films. Sommige films lenen zich hier goed voor, zoals *All Quiet on the Western Front*. Andere, zoals *300*, vindt hij minder geschikt.

BELANGELOOS

Het Houten Zwaard is met een bescheiden budget gemaakt. De benodigde fondsen zijn bijeengebracht door *crowdfunding*, dus met financiële steun van particulieren. Dit geld is gebruikt om beroepsmensen op filmgebied aan te trekken. Hierdoor kon cameravoering, licht en geluid, make-up en regie professioneel worden aangepakt. Daarnaast is er door veel mensen belangeloos meegewerkt. Voor de nodige locaties konden de makers terecht bij het Museumpark Orientalis. Zo zijn daar de scènes op de slavenmarkt en de *ludus*, de gladiatorenschool, opgenomen. Voor het daadwerkelijke gladiatorengevecht kon worden gefilmd in het Archeologisch Park Xanten in Duitsland. Vanwege het educatieve karakter van de film mochten de gevechtsscènes en de uitreiking van het houten zwaard in de gereconstrueerde arena worden gefilmd.

Het resultaat mag er zijn: *Het Houten Zwaard* is professioneel gemaakt met aandacht voor historische details en het verhaal zal leerlingen aanspreken. Ook de lengte (18 minuten) en het begeleidend commentaar maken het docudrama zeer geschikt voor gebruik in de bovenbouw van het primaire onderwijs en de brugklas van het voortgezet onderwijs. ■

MUSEUMPARK ORIENTALIS

De vele wapens, uitrustingsstukken en kostuums uit *Het Houten Zwaard* zijn te zien in een tentoonstelling in Museumpark Orientalis, het voormalig Bijbels Openluchtmuseum, in Groesbeek. In dit museum is ook een groot deel van de filmlocaties te bezoeken.

Meer informatie: www.museumparkorientalis.nl.

FILM EN LESMATERIALEN

Pabo-studenten van de Driestar Hogeschool in Gouda hebben lesmaterialen gemaakt bij *Het Houten Zwaard*. Studenten van de lerarenopleiding van de Fontys Hogeschool Tilburg hebben dit voor leerlingen van het voortgezet onderwijs gedaan. Alle lesmaterialen zijn gratis via de site

www.hethoutenzwaard.nl te downloaden. Op deze site staat de film zelf in zowel een Nederlandstalige als een Engelstalige versie voor het tweetalig onderwijs. Ook is er aanvullend materiaal te vinden, zoals achtergrondartikelen, foto's, ander beeldmateriaal en spelletjes. Het lesmateriaal is thematisch gerangschikt. Er is lesmateriaal over de slavernij in het Romeinse Rijk, het Romeinse leger, kleding, eetgewoonten enzovoort. Ook kan er een keuze gemaakt worden uit diverse werkvormen voor de leerlingen.